

כולל זכרון שניאור
CHICAGO COMMUNITY KOLLEL

YOM TOV ENCOUNTERS

A Publication of Chicago Community Kollel ■ 773-262-9400 ■ General Editor: Rabbi Akiva Niehaus

Roshei Kollel: Rabbi Dovid Zucker, Rabbi Moshe Francis

Did You Know?

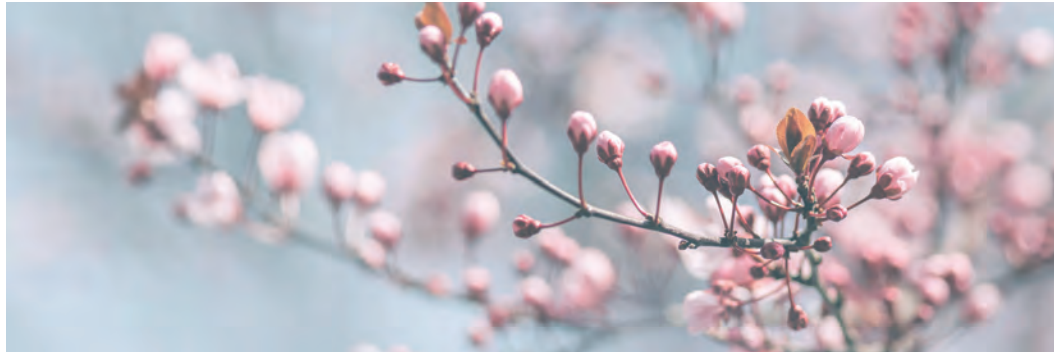
הלכות החג

Rabbi Akiva Niehaus

CHAMETZ TO BURN | On Erev Pesach, there is a mitzvah to burn any chametz which one owns. What is the halacha if one doesn't have any chametz – is there a mitzvah to acquire chametz in order to burn it? The *Minchas Chinuch* (#9) discusses this question at length, and focuses on a single question: When the Torah says to destroy all chametz, what is the intent? Is the intent to passively ensure that one doesn't own chametz on Pesach – or is there a positive command to destroy chametz? If the former, the mitzvah is fulfilled even if one doesn't own any chametz on Erev Pesach to destroy, but if the latter, one should go out and acquire chametz in order to destroy it on Erev Pesach. He concludes that the Rishonim argue about this very question and leaves the matter hanging. Many Poskim point out that the *Mishnah Berurah* takes a stand on this issue, and he writes (445:10) that one should make sure to leave over a *k'zayis* of chametz to burn on Erev Pesach in order to fulfill the optimal mitzvah. Accordingly, one who finds himself without chametz to burn on Erev Pesach should try to acquire some to burn.

PLAY-DOH | According to the manufacturer, Play-Doh is primarily a mixture of water, salt and flour. Although it contains preservatives and dyes, it is non-toxic and considered fully edible. Therefore, many Poskim write that it should be considered chametz and must be destroyed or sold before Pesach (*Shulchan HaLevi* 12:9). Many people have the custom to avoid selling “real chametz” for Pesach; are they allowed to sell Play-Doh for Pesach? According to the above, it would appear that this is problematic, but in truth, other Poskim say that Play-Doh may be compared to a “chair made of chametz” which the *Shulchan Aruch* (442:9) says one is allowed own over Pesach since he has done an action to indicate that it's no longer a food item. Although some argue that the above exemption only applies to chametz formed into utensils – such as a chair – not to other items, other Poskim say that one may rely on this opinion to at least

(continued on inside page)

פניני המועד

Rabbi Daniel Yarmush

Gathered Together – Geula in Mitzrayim

There is a fascinating *Medrash* (brought in *Shibolei Haleket*) that says as follows: “When Yaakov Avinu came to Mitzrayim, and he saw Yosef and Shimon, and he and his sons were all gathered together as one, the *Malachei Hashares* immediately opened their mouths and said ‘ברוך אתה השם מקבץ נדחי עמו ישראל’ – Blessed are you Hashem who gathers the scattered of his nation Yisroel.” The *Shibolei Haleket* writes that this is the source of the tenth Beracha of Shemoneh Esreh which speaks of the gathering of Klal Yisroel from Golus.

We can understand from this that there is an aspect of *geulah* (redemption) that can happen even in Mitzrayim. That is, Klal Yisroel coming together as one.

Regarding the ultimate Geulah, the *pasuk* says, “ומלאה הארץ דעה את השם כמים לים מכסים” – and the land will be filled with recognition of Hashem like water fills the sea.” Another *pasuk* tells us, “ביום ההוא יהיה השם – ביום ההוא יהיה השם” – on that day it will be Hashem is one and His name is one.” This means that the world will finally comprehend its Creator in a significant way and Hashem's “Glory” will be revealed. Klal Yisroel will be recognized as His people, and we will enjoy that acknowledgement in an unfathomable way. This is the Geulah which we await.

Each and every Yid has their own customized aspect of *Kvod Shomayim* which he is challenged to bring out in the world. No person can do the job of another. At the same time, each of us needs one another. Only when we are all together, as one unified Klal Yisroel, can we work in unison and accomplish the ultimate revelation of Hashem's presence.

[There is one caveat, however. The *pasuk* says (*Hoshea* 2:2), “ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש” – and Bnei Yehuda, together with Bnei Yisroel, will be gathered as one, and they will appoint for themselves one head.” Klal Yisroel must be joined together with one worthy leader. In this way, we can truthfully work together in the way Hashem desires. Indeed, Chazal tell us that the day Yaakov Avinu passed away, the Galus began in a greater way.]

Now we can understand that Klal Yisroel coming together is indeed a significant step in the process of Geulah, even while they are in a strange land. Of course, the complete Geulah can only be in Eretz Yisroel, but the gathering of Klal Yisroel was reason, in and of itself, for the *Malachei Hashares* to sing a song of Geulah.

Let us all recognize our personal responsibilities and the need for us all to work as one to bring about the most *Kavod Shomayim* that we can. In this way, we can begin walking towards the Geulah.

Emuna Brings Geulah – Step by Step

Chazal tell us that there were four stages in our redemption from Mitzrayim:

1) והוצאתי, and I will take you out. This refers to cessation of physical labor which occurred during the Makkos.

(continued on back page)

עבודת המועד

Rabbi Chaim Tzvi Weg

Let's Make it Real

Rabbi Pesach Krohn told a precious story about the Mashgiach Harav Matisyahu Salamon *zt"l* and his Rebbetzin *z"l*. While they were still living in Gateshead, many times he would give a shmues Friday night, and many bachurim would come over. Sometimes, in the winter, the bachurim would forget their coats in his house, and he would bring them back to Yeshiva or put up a sign until the bachurim would come and reclaim their coats. However, one time, a few bachurim had left their coats in his house, and nobody came to claim them. After a while, the Rebbetzin said to the Mashgiach, "What are we supposed to do with these coats?" R' Matisyahu told her that the Halacha is *yehei munach ad sheyavo Eliyahu* – they shall remain by you until Eliyahu Hanavi comes and then we will ask him to whom they belong. So, they put the coats in his closet.

Months went by, and now it was the night of bedikas chometz. The Mashgiach then thought to himself that many times people put chometz in their pockets, and perhaps those coats have chometz in them. So, he went to his closet to look for the coats, and he noticed that they were missing. He turned to his Rebbetzin and asked, "Where are the bachurim's coats which were in the closet?" "Oh, I put them upstairs in my closet," replied the Rebbetzin. The Mashgiach asked her why she moved them. She answered, "Because I was thinking, when Eliyahu Hanavi comes, you're going to have so much to talk to him about. You'll talk to him about the Torah you learned and the Hashkafah that you taught, but what will I have to talk to him about? I'll have nothing to say to him; but I also want to talk to him. That's why I put the coats in my closet, so that when Eliyahu Hanavi comes, I'll be able to talk to him and ask him what to do with these coats?"

The Mashgiach *zt"l* and his Rebbetzin *z"l* lived their lives making Eliyahu Hanavi's arrival so real.

It is interesting to note that Harav Elyashiv's minhag was to say Baruch Habah, greeting Eliyahu Hanavi when the door was opened for Shefoch Chamoscha, and his daughter, Rebbetzin Kanievsky *z"l*, continued this minhag in her home as well.

Through the mitzvos of Seder too, we try to make leaving Mitzrayim as real and vivid as possible.

Rabbi Efrayim Wachsmann *shlita* said, imagine if we were asked to write an article that will be published in a newspaper that is reviewed by thousands of people. How meticulous we would be going over every word numerous times, and even showing it to a number of people to make sure that it will be a success. Even more so, if we were to write a textbook that will be used by students for decades. Nevertheless, if we think about our Sedarim, the life lessons of *emunah* will have an everlasting effect not only on us and our

children, but on all the generations to come. Just like the Sedarim that our ancestors performed over seventy generations ago are still permeating our Sedarim until today, so too, we have that power to affect the coming generations as well. It therefore behooves us to do our utmost to prepare not only the physical aspects of the Sedarim, but also the mental and emotional aspects. By working on doing the mitzvos of the night with enthusiasm, and making the story of Yetzias Mitzrayim come alive, we will properly serve as the link in the chain connecting us with Yetzias Mitzrayim itself!

Seder Power

The *Gemara* (*Megillah* 15a) tells how Esther instructed Mordechai that Klal Yisrael should fast three days, inevitably fasting on the first days of Pesach. The *Tiferes Shlomo* (*Yom Beis D'Pesach*) asks, why was it necessary for Esther to deliberately decree that the fast should be during the first days of Pesach, thereby restricting the Yidden from making the Sedarim; if the decree against the annihilation of the Yidden was not for another year, couldn't she just wait until Chol Hamoed to enact the fast?

The *Tiferes Shlomo* answers with a powerful *p'shat*. Esther understood the tremendous effect in Shamayim while the Yidden are having the Sedarim. The Zohar writes that there is no greater joy to Hashem other than this time. Therefore, she specifically instructed Mordechai that the Yidden should fast during this time, and cancel the Sedarim, in order to create a stir in Shamayim, so that Hashem in essence will say, "Where are my beloved Sedarim?" Esther's intent was, as if, to say to Hashem that if He would allow Haman to annihilate the Yidden, then He would no longer have His Sedarim!

This message is something we all need to keep in mind especially this Pesach. Over the past few months, Klal Yisrael has gone through very trying times. We are still very desperate for a *yeshuah* for our brethren in Eretz Yisrael, and for Klal Yisrael at large. Our Seder has such an incredible power, like the aforementioned words of the *Tiferes Shlomo*, and it is such a tremendous opportunity for us to come close to Hakadosh Baruch Hu and ask for the *yeshuos* we so desperately need. May we be *zoche* to tap into this power, ultimately meriting the *geulah sheleima bekarov mamash!*

A World Well Managed

Rabbi Zecharya Wallerstein *zt"l* told how a Yid once came to him from Yerushalayim to raise funds, and said, "I have a question for you on the Haggadah. If you answer it, you don't have to give me anything, but if not – and you like my answer – then you have to give me double!" R' Wallerstein agreed to the deal, and the man continued. "Everything in the story of Chad Gadya naturally makes sense in the sequence of events. Cats bite

goats, dogs bite cats, water extinguishes fire, and cows drink water and so on. However, there is one exception. We say that 'the stick came and hit the dog.' Since when do sticks have feet and come to hit dogs?"

R' Wallerstein was a little taken aback because he had been reading the Haggadah for decades and had never thought about this question.

The man said, "Nu, you have an answer?" Rabbi Wallerstein said, "No." Then the man proceeded, "Okay, I'll tell you the answer: The Ba'al Hagaddah is teaching us, true, sticks don't have feet, but just like the only way it would be possible for the stick to come on its' own is by the hand of Hashem, so too, the cat coming, and the dog, and the cow, and all the other characters, all can only come through the hand of Hashem! Because there is no such thing as *teva* – something happening naturally. Everything happens only with the will of Hashem!"

After hearing this, R' Wallerstein loved the explanation so much that he gave the man triple the amount he was going to give originally!

Harav Moshe Feinstein *zt"l* asks that Rashi tells us that after Moshe Rabbeinu davened to Hashem that the makkah of barad should stop, the few pieces of hail that were still in the air remained there. What was the purpose of this miracle? He answers that this is to teach us that just like it is against "nature" for something heavy to stay up in the air, so too, even when heavy things land through gravity, that is nothing short of a miracle!

The *Ramban* famously writes that this is the foundation of all of Yiddishkeit, that we should realize through the miracles of Yetzias Mitzrayim that the world is not run "naturally." Rather, every single aspect of this world – to the last detail – is meticulously run through the hand of Hashem. The more emphasis we put into this realization, the more we will recognize that all that we have in our lives comes from Hashem. In turn, we will constantly thank Him, and do His mitzvos with much more enthusiasm.

Rabbi Yitzchok Berkowitz *shlit"a* writes that the main theme of the Seder is *Emunah* in Hashem and His *hashgacha pratis* – taught to us through the miracles of Yetzias Mitzrayim. Although many people enjoy saying cute *p'shetlach* by the seder, we must ensure not to lose the main focus.

A Yid by the name of Bentzion told the following story. His father read a teshuva (responsa) from Rabbi Yisrael Belsky *zt"l* which basically said that a large number of the challah rolls being marketed today as being *mezonos*, are really *hamotzi*. (It is obvious from the way they taste that they are considered regular bread.) So, he told his son Bentzion that he wants him to accept upon himself to wash and say *hamotzi* on those rolls which are really considered bread.

(continued on next page)

עבודת המועד

(continued from previous page)

He also said that people search high and low for different *segulos* for *parnassa*, and here we have clear *segulos* directly related to eating bread; whether it's the way we wash *netilas yadayim*, or the way we say Birkas Hamazon, these are *segulos* for *parnassa*.

Bentzion was inspired by his father's words and indeed accepted this kabbalah upon himself. It was very difficult as he was constantly on the go and didn't have the extra time to wash and say Birkas Hamazon, but knowing how valuable it is, he made himself do it.

One day, his schedule was very hectic, and he knew he was not going to have time to wash for his lunch. He had a mezonos sandwich prepared already so he decided that just this one time, he would be like everyone else and make a mezonos. He figured that it wouldn't be such a big deal to compromise just this one time; after all, he had been sacrificing so much until now to fulfill his kabbalah properly.

So, that day, he took the sandwich in the car and was going to eat it while driving from one appointment to the next. When he stopped at a red light, he picked up the sandwich to say the beracha, and just then he heard honking from the car next to him. The other driver, another frum Yid, was motioning to him to roll down his window. The driver said, "I hope you're going to wash and say hamotzi on your sandwich; the *zchus* of *netilas yadayim* and Birkas Hamazon is unimaginable." The light then turned green, and they both drove away.

Bentzion was in awe! He had never seen this Jew before in his life, and no one had ever commented to him before about which beracha he was going to say on his food.

The *hashgacha pratis* in this story speaks for itself. (Heard from Rabbi David Ashear)

There is a phrase out there that people might coin for a story like this: "Wow, what a small world!" Rabbi Yisrael Kellner from Shalom Torah Centers always says that no, the truth is, the world really is big – just that it's very well managed!

Although stories like this don't always happen to everyone, it is good once in a while to read them and gain a little "boost" of our *emunah* in *hashgacha pratis*.

The more we discuss the miracles of Yetzias Mitzrayim by the Seder and beyond, the more we will be empowering ourselves with *emunah* for the entire year, for ourselves and our families.

May we come to tremendous levels of *emunah* this Pesach and be able to see the hand of Hashem in all aspects of our lives!

Did You Know?

(continued from front page)

sell it before Pesach (see *Shiurei Halacha* 2:2:10; *Chazon Ish*, cited in gloss to *Dirshu Mishnah Berurah* 442:15 regarding starch).

Kashering Bechers | Is there an obligation to kasher a Kiddush cup which is used year-round in order to use it on Pesach? The *Rama* (451:6) writes that in truth, a utensil which is used year-round at ambient temperature need not be kashered before using it on Pesach because generally only heat has the ability to transfer chametz into a utensil. Nevertheless, he writes that some are stringent to kasher it because it can occasionally be used with heat, and this is the common custom. In theory, this stringency doesn't apply to Kiddush cups which presumably are never used with heat, but the common custom is to kasher them before Pesach use because they may have been cleaned with hot water together with chametz utensils. Further, the possibility exists that chametz crumbs may have fallen into some grape juice while inside the cup; if they remained there for 24 hours, that would likewise make the Kiddush cup not suitable for Pesach (*Shiurei Halacha* 3:4).

Kol Chamirah Language | Kol Chamirah, written in Aramaic, is the text recited during Bedikas Chametz and Biur Chametz whereby we declare our chametz nullified and ownerless. It's critical to understand the meaning of the declaration; in fact, if one doesn't understand the meaning and thinks that it's some sort of prayer or blessing, he has not fulfilled his obligation (*Mishnah Berurah* 434:9). Therefore, if one doesn't understand Aramaic, he should recite it in a language which he understands (*Rama* 434:2). In this scenario, there is no reason to repeat it in Aramaic (*Kovetz Halachos* 5:19). *Lchatchila*, Kol Chamirah must be recited verbally – not thinking it in one's mind (*Shulchan Aruch* 434:2; see also *Shulchan Aruch* 437:2 and *Biur Halacha* ad loc. *d.h. b'libo*).

Charoses A DIVINE MIXTURE

Rabbi Daniel Yarmush

The Rosh Yeshiva, Rav Yerucham Olshin *shlita*, points out that there are two seemingly contradictory implications signified by the Charoses. On the one hand, it is a remembrance of the debilitating slavery we endured in Mitzrayim, as it resembles טיט, the mortar used to make bricks. On the other hand, it is made from apples to allude to the miraculous child-bearing that took place while we were in Mitzrayim (based on the *pasuk* תחת התפור עוררתך).

The Rosh Yeshiva R' Yerucham explains that in fact, these two concepts are not at all contradictory, but rather two halves of a whole. When Hashem deems it necessary to put us through affliction, He himself is in pain with us. He stands by our side every second, ensuring that we will have the tools we need to persevere, and emerge better people from the difficulties. For this reason, He shows us that He is with us through miracles and Hashgacha Pratis. This gives us a way to remember that it is our own Father who is putting us through the pain, and only for our ultimate benefit. To remember only the pain without remembering that Hashem was with us throughout it all would be very wrong. Therefore, when we make the charoses that looks like mortar, we make sure to put in the apples and remember the miracles as well.

This is the meaning of the beracha we say, משען ומבטח לצדיקים – Hashem is a "walking stick and source of trust for tzaddikim." When someone endures hardship *r"l*, he needs to trust that salvation will come. At the same time, he needs to know that until that time, Hashem will be with him, giving him the strength to carry on (a משען is something to lean on while walking).

The *pasuk* says, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם – I, Hashem, will go down with you into Mitzrayim and I will also bring you up (out of Mitzrayim)." *Rashi* (*Shabbos* 89b) writes that the word "גם" is to include all future exiles. We see and hear an untold number of stories about Hashgacha Pratis in our times. This is Hashem showing us that He is with us throughout the *galus*. If we don't see it at times, that means Hashem knows we can walk without the stick. When we do see it, we need to internalize it and strengthen ourselves.

Rav Efraim Wachsmann *shlita* told of a gentile doctor in Sloan Kettering Memorial Hospital who once told his Jewish patient, "I would tell you the chances are not good, but with you people we never know." The *Daas Zekeinim* writes that the promise of "אעלה גם" means I will lift you up as an exalted people even while you are in *galus*. Such is the extent of how much Hashem will do for us to ensure that we have the strength to persevere. If we pay attention, we can always find Him with us.

יש לעיון

נכתב ע"י
הראשי כולל שליט"א

כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו
ראש הכולל הרה"ג ר' משה פראנצ'ס שליט"א

תנן (פסחים קטז). רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן, פסח, מצה, ומרור. ובביאור דברי ר"ג נחלקו הראשונים בשלשה נידונים נפרדים. חדא, אם כונת ר"ג לומר שאינו יוצא כלל, או רק שלא יצא יכראוי. גם נחלקו באיזה חיוב מיירי ר"ג, חיוב אכילת פסח מצה ומרור, או חיוב סיפור יציאת מצרים. והנידון השלישי היא, אם דינו של ר"ג הנייל הוא מדאורייתא או מדרבנן. ונראה שמבואר מתוך דברי הראשונים בסוגיא זו עוד נידון כללי, והוא, האם חסרון קיום תקנת חכמים במצוה יוכל לעכב בקיום המצוה מדאורייתא.

הנה כתב הר"ן (כה: בדפי הרי"ף) וז"ל, כלומר, לא יצא ידי חובתו כראוי, אבל לא יצא ידי חובתו כללי לא קאמר, עכ"ל. והיינו שבא הר"ן לדחות שאין כונת ר"ג שאינו יוצא ממש, דלעולם יוצא ידי חובתו בלי אמירה זו, רק שאינו יוצא בשלי מות. וכ"כ הריטב"א (בפירושו להגש"פ ד"ה רבן גמליאל ועל השי"ס סוכה כח.). וכן הוא ברמב"ן במלחמות ה' (ברכות ב:), שכתב וז"ל, ושנינו וכו', כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ולא שיהא צריך לחזור ולאכול פסח מצה ומרור וכו', עכ"ל.

אמנם, משמעות הרמב"ם היא דלא כראשונים אלו, אלא כפשוטו, דאמירת דברים אלו מעכב ממש. שהרי בהל' חמץ ומצה (פי"ה ה"ה) הביא את דברי רשב"ג כצורתם, ש"לא יצא ידי חובתו, ולא כתב לדחות הלשון. [ע"י בזה בהלכות חג בחג (פסח, פי"ה הערה 16)].

ויש לעיין במה נחלקו הראשונים אם אמירת ג' דברים אלו מעכב בקיום מצותו. וכדי לבאר ד"ז צריכים להקדים במח' אחרת שמצינו בהראשונים בסוגיא זו, והיינו לענין איזה מצוה איירי ר"ג כשאמר שאינו יוצא ידי חובתו. האם איירי במצות אכילת פסח מצה ומרור או במצות סיפור יציאת מצרים. דהנה מדברי הרמב"ן שהבאנו מבואר דס"ל שהוא דין בקיום מצות אכילת פסח מצה ומרור, שהרי כשכתב שאינו מעכב ממש, לשונו הוא "ולא שיהא צריך לחזור ולאכול פסח מצה ומרור", הרי להדיא דהנידון הוא באכילה. והיינו שכדי לקיים מצות אכילה כראוי, צריך גם לומר בפה טעמא דקרא' למה אנו חייבים באכילת דברים אלו.

וראיתי בספר פנינים מבי מדרשא (סי' קל"ב) שדייק כן גם מדברי הר"ן בסוכה (כה: ד"ה אמרו לו), שהרי כתב "כלומר, שלא קיים מצותו כראוי". ומלשון "מצוה תן" רבים, לכאורה מבואר שכוונתו למצוות פסח, מצה, ומרור, דאילו קאי ר"ג על מצות סיפור יציאת מצרים ליכא אלא חדא מצוה. וכן מבואר מלשון הארורות חיים בפירושו להגש"פ (ד"ה רבן גמליאל) וז"ל, אע"פ שיאכל פסח מצה ומרור לא יצא ידי חובתו בלתי אמירה, שהקפיד הכתוב באמירה והגדה, עכ"ל. וכן משמע מדברי תוס' בפסחים (קטז). ד"ה ואמרתם זבח פסח הוא, שכתב וז"ל, פירוש באמירה, שצריך לומר "פסח זה שאנו אוכלין", ואיתקש מצה ומרור לפסח, וצ"ל נמי "מצה זו", "מרור זה", עכ"ל. הרי שיש דין מיוחד על כל א' מהם, על פסח מהקרא עצמה, ועל מצה ומרור מהיקשא. ומה שכתבו התוס' שיש כאן ג' דינים נפרדים משמע שהוא דין באכילה, ולא דין סיפור שהוא דין א' בכללות.

הרי מכל ראשונים אלו מבואר שדינו של ר"ג קאי על מצות אכילת פסח מצה ומרור, והמקור לזה הוא מהקרא של "ואמרתם זבח פסח הוא" וכמו שהבאנו מהגמ' בפסחים. ולפי"ו מובן היטב ב' הצדדים אם דינו של ר"ג מעכב או לא. דהנה מסתימת דברי התוס' בפסחים משמע שהדרשה המובא בגמ' שם דרשה גמורה היא ולא אסמכתא בעלמא, ולפי שיטה זו שדין זה מבוסס על גז"כ בפרשת קרבן פסח, וילפינן בהיקש למצה ולמרור, לכאורה פשוט שמי שלא עשה כן לא יצא ידי מצוה זו, דהא גזירת הכתוב הוא דבעינן 'אמירה'. וכן כתב הערוך לנר (סוכה כח). בדעתם. והרמב"ן ודעימיה דס"ל שאינו לעיכובא, כנראה ס"ל דהא דדרשו חז"ל מקרא ד'ואמרתם זבח פסח' אסמכתא בעלמא הוא [א"י שלא היה גורס כן בגמ' שם], ולעולם אי"ז אלא מדבריהם. ולכן נקטו כדבר פשוט שתקנת חז"ל לומר בפה

(המשך בעמוד הבא)

האם מצות המיועדות לקיום מצות אכילת מצה בליל הסדר נחשבות מוקצה מחמת חסרון כיס בשבתות הקודמות לחג הפסח

ראש הכולל הרה"ג ר' דוד צוקער שליט"א

האחרונים דנו האם מצות המיועדות לחג הפסח מוקצות מחמת חסרון כיס הן בשבתות הקודמות לחג הפסח. ובפרט אותם המצות המיועדות לקיום מצות מצה בליל הסדר. וע"י בס' ארחות שבת (ח"ב פרק תשעה עשר סי' ק') משי"כ בזה.

בתחילה יש לדון האם בכלל שייך מוקצה מחמת חסרון כיס באוכלין. והנה בס' אור שמח (רמב"ם הל' שבת פכ"ה ה"ט) דייק מלשון הרמב"ם שם, דחסרון כיס שייך רק בכלים ולא באוכלים. והטעם כ' האור שמח משום דלעולם אין אדם מקצה דעתו מאוכלים, דדעתיה דאינש על כל מידי דחזי ליה, דכל אשר לו יתן האדם בעד נפשו, וכיון דאם לא יהי' ל' למיכל מידי אחרינא, ודאי אכיל אף אם מפסיד הון, ל"ש ע"ז מחמת חסרון כיס, יעו"ש. אולם בס' שמירת שבת כהלכתא (פ"כ הערה ס"ה) הביא בשם הגרש"ז צ"ל לדינא דשפיר שייך מוקצה מחמת חסרון כיס באוכלים. ולכן אתרוג העומד לסחורה קודם סוכות הרי הוא מוקצה. אמנם הביא שם בס' הני"ל דבבכורי יעקב (סי' תני"ג ס"ק א') כ' דאסור משום דדמיה לגרוגרות וצימוקין.

ונראה דיש לדון מעוד טעם דבאוכלים לא שייך מוקצה מחמת חסרון כיס. דהנה שני סוגי מוקצה יש:

סוג א: כל דבר שאינו מוכן הוי מוקצה, בין לר"י בין לר"ש, אלא שנחלקו ר"י ור"ש מה נקרא אינו מוכן. דהא גרוגרות וצימוקים דדחינהו בידים מודה ר"ש דהוי מוקצה, ועוד הרבה דברים יש שאינם מוכנים לכו"ע, משום הקצאת הדעת. ויש דברים שבעצם אינן נחשבים מוכנים כגון מוקצה מחמת גופו כמו עצים ואבנים, דאף שיחדן לשבת אחת מ"מ כיון שלא יחדן בקביעות ולא חל עליהם שם כלי אינם מוכנים, והם בכלל מוקצה לכו"ע.

והנה סוג מוקצה זה אסמכיהו רבנן אקרא ד"והכינו את אשר יביאו", וכ"כ בחי"א (כלל ס"ו), ובס' קהלות יעקב להחוו"ד הובא בס' אמ"ב דיני יו"ט (סי' י"ב). ועיקר איסור מוקצה זה הוא איסור אכילה [וגם טלטול ע"מ להשתמש בו בכלל אכילה היא כמבואר במהרש"א (ביצה דף ל"ג א'), וכן מבואר בשו"ע הגר"ז]. ובחי' הרשב"א מבואר דגם השתמשות בלי טלטול אסורה, דעיקר קרא ד"והכינו את אשר יביאו", שעליה סמכו איסור מוקצה זה, באכילה כתיב. אלא שהוסיפו חז"ל לאסור גם טלטול בדבר שאינו מוכן. ואיסור מוקצה זה כבר נאסר מימות דוד המלך כמבואר בגמ' שבת (דף ל:).

סוג ב: ועוד סוג מוקצה יש, והוא מגזירת נחמיה דאסר לטלטל כלים כמבואר בבב"א בשבת (דף קכג:). וגזר הכי כדי לחזק ענין שמירת שבת, כמבואר בגמ' וברש"י שם (קכג:). והנה אח"כ התירו לטלטל כלים שמלאכתם להיתר אפי' מחמה לצל, וגם כלים שמלאכתם לאיסור התירו לצורך גו"מ.

והנה יש להסתפק במוקצה מחמת חסרון כיס. האם איסורו מחמת גזירת נחמיה, ואף לאחר שהתירו כלי שמל"א לצורך גו"מ מ"מ מוקצה מחמת חסרון כיס נשאר באיסורא קמא. וכן משמע מבריייתא שם בגמ' שבת, יעו"ש. ולפי"ו קודם גזירת נחמיה לא היה אסור לטלטל שום כלי אפי' מה שמוקצה מחמת חסרון כיס, דאינו נחשב כדבר שאינו מוכן כיון שבחול ראוי הוא לשימוש, אלא דמוקצה הוא משום גזירת נחמיה. [ואף שתחילת גזירתו היתה רק איסור טלטול בלבד לדעת הגר"א ודעימיה, מ"מ לאחר שהתירו כלי שמלאכתם להיתר ולאיסור, ולא נשארו בגזירה ראשונה רק חסרון כיס, הגדירו איסורו בתורת מוקצה].

או דילמא מוקצה מחמת חסרון כיס אינו אסור מטעם גזירת נחמיה, אלא אף קודם לכן היה אסור, כעין גרוגרות וצימוקים, דכיון שאינם ראויין לשום תשמיש מקצה אדם דעתו מהם לגמרי א"י דינו כעצים ואבנים כיון שאינם ראויין לשום תשמיש אין עליהם תורת כלי. ונ"מ בין ב' צדדין הני"ל הוא לענין אוכלים ומשקים שהן חסרון כיס, דלצד הראשון דמוקצה מחמת חסרון כיס

(המשך בעמוד הבא)

הוא מטעם גזירת נחמיה, אוכלין ומשקים אינן בכלל. וכמו דקיי"ל דאוכלין מותרים בטלטול אף שלא לצורך כלל, כמבואר בר"ן והובא לדינא באו"ח (סי' ש"ח ס"ד) [לא כשאר כלים שמלאכתם היתר, שהיו בכלל גזירת נחמיה, דאסור לטלטלם שלא לצורך כלל]. וכמו"כ אין חסרון כיס אסורין באוכלין כיון שלא היו בכלל גזירת נחמיה. משא"כ לפי צד השני דמוקצה מחמת חסרון כיס היה אסור אפי' קודם גזירת נחמיה, דהוה כמו עצים ואבנים וכדומה, גם אוכלין שהם חסרון כיס בכלל איסור זה.

והנה נראה להוכיח דדעת התוס' היא דמוקצה מחמת חסרון הוא מגזירת חנניא. דהנה במס' ביצה (דף יא.) איתא במתני': ב"ש אומרים אין נוטלים את הק"ץ [דף עב וכבד שעשוי לכתוש בו הריפות. עי' או"ח סי' תצ"ט ס"ה] ובי"ה מתירין. ובגמ' שם: תנא ושון שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו. ובתוס' שם (בד"ה אין נוטלין וכו'), הקשו דלמה אין נוטלין העלי הא צריך לגופו, וכל כלי שצריך לגופו או למקומו אפי' מלאכתו לאיסור נוטלין אותו ביו"ט? ותי' דבפרק כל הכלים (שבת דף קכג.) מוקמינן ליה במוקצה שיש בו חסרון כיס דכ"ע מודו דאסור כגון סיכי זירי ומזורי דקפיד עלייהו. ובי"ה שמתירין היינו דוקא משום שמחת יו"ט כדמפרש בגמרא עכ"ל. וכן פסק המג"א באו"ח (סי' תצ"ט ס"ק י"א) לדינא דאפי' עלי שמוקצה מחמת חסרון כיס מותר לטלטלו לקצב עליו בשר משום שמחת יו"ט, ועי' בה"ל שם.

והנה המג"א בסו"ס תק"ט העיר על זה מהא דמוכח מכמה מקומות דאע"ג דמותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש, כמבואר ברמ"א בסו"ס תק"ט, מ"מ שימוש מוקצה אסור אפי' לצורך או"ח כמבואר בסי' תק"א ס"ג ותק"ב ס"ג דאסור לבשל בעצי מוקצה, וכ"מ בסי' תק"ז ס"ב דאסור להסיק בעצים שנשרו אפי' אין לו עצים אחרים. וא"כ היאך מתירין לטלטל עלי לקצב עליו בשר לצורך שמחת יו"ט, הרי משתמש במוקצה לצורך שמחת יו"ט דאסור? ותי' המג"א דשאני עלי לפי שהוא כלי, ולכן מקילין בו יותר אע"ג שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס. ומבואר מזה דמוקצה מחמת גופו, דאין לו תורת כלי, חמיר טפי ממוקצה מחמת חסרון כיס, כיון דעכ"פ תורת כלי עליו. וכן מוכח מדברי המג"א (סי' ש"ח ס"ק י"א) לענין גרף של רעי דמתיר להחזירו אגב מים, אע"ג דבמוקצה מחמת גופו אסור לטלטלו אגב ככר ותינוק.

אמנם בב"י (ריש סי' ש"ח) מבואר דמוקצה מחמת חסרון כיס חמיר טפי ממוקצה מחמת גופו, דכ' שם הבי"ד דבמוקצה מחמת חסרון כיס אין בה התירה של טלטול מן הצד או טלטול בגופו כמו שיש במוקצה מחמת גופו. ומבואר מזה דמוקצה מחמת חסרון כיס חמיר יותר ממוקצה מחמת גופו. וצ"ל בכוונת התוס' כמבואר בסי' משנת שבת (עמ' קס"ד) דס"ל לתוס' דחסרון כיס אסורה מטעם גזירת נחמיה. והנה נחמיה גזר רק אטלטול כלים ולא על אכילה, והוא עיקר איסורו. ולכן מוקצה מסוג זה אין בו חומר של טלטול ע"מ להשתמש בו [דחמירי רק משום דהוה כעין אכילתו כמבואר לעיל, ובסוג מוקצה דכלים אין בו שום חומר דאכילה]. ושפיר י"ל דמטעם זה מותר לטלטל מוקצה מחמת חסרון כיס [אפי' ע"מ להשתמש בו] לצורך שמחת יו"ט, משום דכלי הוא. ואין הטעם משום דאסור טלטול כלים קיל יותר ממוקצה מחמת גופו, אלא כוונתו דבסוג מוקצה זה אין בו רק איסור טלטול ולא איסור אכילה ושימוש, ולכן כמו שמותר לטלטל מוקצה לצורך או"ח כמ"כ מותר ג"כ לטלטלו ע"מ להשתמש בו לצורך או"ח. אמנם בענין איסור טלטול שפיר י"ל דסוג מוקצה זה חמור יותר מאיסור טלטול של מוקצה מחמת גופו, כיון שזהו עיקר איסורו מגזירת נחמיה י"ל שלא התירו טלטול מה"צ וכדומה. משא"כ במוקצה מחמת גופו דעיקר איסורו הוא מטעם חסרון הכנה, שהוא איסור אכילה, לא החמירו באיסור טלטול לאסור טלטול מה"צ. ולפי"ז דמוקצה מחמת חסרון אסור רק מטעם גזירת נחמיה, באוכלין לא שייך לאסור מטעם חסרון כיס, דאוכלין מעולם לא היו בכלל גזירת נחמיה, כמבואר בר"ן.

אולם בתו"י (מג): בענין חלות דבש מבואר דגם באוכלים שייך מוקצה מחמת חסרון כיס, והוא דלא כדביארנו לעיל בדעת התוס'. ונמצא דמצות המיעודות לליל הסדר שמקפידות עליהם מאד שלא לאכלם קודם חג הפסח, תלוי במח' הנ"ל אי הם מוקצים או לא, לדעת התוס' אינם מוקצים, דאוכלין אינן בכלל גזירת נחמיה, אבל לדעת התו"י גם אוכלים המוקצים מחמת חסרון כיס אסורים באכילה ובטלטול.

ג' דברים הללו אינו מעכב את קיום המצוה מדאורייתא. והיינו שהמח' אם דין זה מעכב או לא תלוי אם הוא מדאורייתא או רק מדרבנן, שאם הוא מדאורייתא הרי הוא מעכב אבל אם הוא מדרבנן אינו מעכב.

אמנם מדברי הרמב"ם מבואר דסובר שדינו של ר"ג לא קאי על מצות אכילת פסח מצה ומרור, אלא על סיפור יציאת מצרים. דכתב הרמב"ם (הל' חו"מ פרק ז') וז"ל, [ה"א] מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים וכו', [הלכה ב'] מצוה יהודיע לבנים ואפילו לא שאלו וכו', [הלכה ה'] כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן, פסח מצה ומרור וכו', ודברים האלו כולן הן הנקראין הגדה, עכ"ל. ומבואר להדיא מדברי הרמב"ם, שדינו של רבן גמליאל, לומר 'שלשה דברים אלו' הוא פרט במצות סיפור יציאת מצ' רים, ולא שהוא דין במצות אכילת פסח מצה ומרור. וכן כתב המב"י"ט (שם) בקרית ספר.

אמנם אף שסובר הרמב"ם שהוא פרט במצות סיפור יציאת מצרים, כבר מדייק הגר"י פרלוב [מנאוואמינסק] בספר עדת יעקב (ע' קצ"ט-ר"א) שהוא סובר שאמירת פסח מצה ומרור הוא רק דין דרבנן. דברי פרק ז' מהל' חו"מ הגדיר הרמב"ם את מצות סיפור יציאת מצרים שהוא רק "לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים", ומשמע שכל שסיפר בנסים אלו כבר יצא י"ח מן התורה. ולכן נראה שכל מה שהוסיף הרמב"ם אח"כ, שיש מצוה להאריך בפרשת 'ארמי עובד אבי', וכן לומר 'פסח, מצה, ומרור', הוא מדבריהם.

אך א"כ יש להקשות שהאיך סובר הרמב"ם שאמירת פסח מצה ומרור מעכב בעיקר המצוה, והלא הוספה זו היא רק מדרבנן והאיך נימא שבלי אמירתו אינו יוצא ידי מצותו כלל.

ונ"ל דהנה באמת עיקר היסוד של הגר"י פרלוב, שתקנו לנו חז"ל איך לקיים מצות 'והגדת לבנך' מבוארים כבר מדברי הפרי מגדים (א"א סי' תפ"ה סק"א). וכ' וונת הגר"י פרלוב היתה רק להוכיח שגם הרמב"ם סובר כן. ועיי' בפמ"ג שמיישב האיך זה מעכב בעיקר המצוה, דכתב לדמות להא דכתב המחבר בהל' סוכה (סי' תרל"ד סעי' ד') "מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו חוץ לסוכה ואכל, כאילו לא אכל בסוכה", שמשמעות הלשון הוא דס"ל שמי שעשה כן אינו יוצא כלל. ואע"ג דאי"ז אלא תקנה דרבנן, מ"מ אחר שתיקנו כן, מי שלא קיים את המצוה כפי תקנת חז"ל, אינו יוצא כלל. ואף שזהו חידוש לומר שיש כח ביד חז"ל לתקן ולהוסיף לדיני התורה, הרי באמת כבר דייק הגר"ח מבריסק כן מדברי הרמב"ם במקום אחר (עי' קובץ שיעורים קונטרס דברי סופרים, ס"א אות לב).

אמנם אם כנים הדברים שתקנו חז"ל מעכבים בדיני התורה, לכאורה יש לה' קשות דהאיך סוברים הרמב"ן וסיעתו שאמירת פסח מצה ומרור אינה מעכבת בגוף המצוה, הרי בין אם זהו פרט במצות סיפור יציאת מצרים ובין אם הוא פרט במצות אכילת פסח מצה ומרור הרי הוא מ"מ הוספה על המצות מן התורה, ולמה א"כ סובר הרמב"ן שאינה מעכבת בגוף המצוה.

ונראה, שעיקר יסוד זה – שדיני דרבנן נחשבים כדיני תורה וע"י תקנות חז"ל אמרינן שעכשיו נשתנו גדרי דיני התורה – אינו מוסכם כלל, והרמב"ן הנ"ל דס"ל שאין אמירת 'פסח, מצה, ומרור' מעכבת, לשיטתו אזל מסוגיא ד'מצוות מבטלות זו את זו', לחלוק על יסוד זה. שכתב רבינו דוד [תלמיד הרמב"ן] לפסחים (קטו). ד"ה (ואפילו) לבאר הא דאיתא בגמרא שם "מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן, ואתי מרור דרבנן ומבטיל ליה למצה דאורייתא" וז"ל, והרב מורי נ"ר [הרמב"ן] היה אומר, שאין הכוונה בטול טעם ממש, אלא שאכילת המצה שהיא מצוה עליו, היא בטלה ממנו כשאוכלה עם דבר של רשות, עכ"ל. הרי דס"ל להרמב"ן ז"ל שהמרור שהוא דרבנן בזמן הזה נחשב כאכילת רשות כלפי המצה שהיא מדאורייתא, וכ"ה ברמב"ן בהשגות לספר המצוות (שורש א' ד"ה ומפורש אמרו).

ובזה יש להבין גם דברי הריטב"א והר"ן שסוברים שאף מי שלא אמר 'פסח, מצה, ומרור' יוצא עיקר המצוה. דס"ל דחייב אמירתם אינו אלא מדבריהם, ולכן היה פשוט להם שא"א לומר שזה מעכבת בקיום המצוה מדאורייתא, שהם סוברים כשיטת הרמב"ן לענין זה וללא כהרמב"ם.

ובסיכום יוצא שיש ב' טעמים לבאר האיך נוכל לומר שאמירת פסח מצה ומרור מעכבת בגוף המצוה. א. כשיטת התוס' שהיא פרט במצות אכילת פסח מצה ומרור, והוא דין מדאורייתא מהקרא של 'ואמרתם זבח הפסח'. ב. אפי' אם נימא שאינו דין דאורייתא אלא דין מדרבנן (בין אם הוא ממצות אכילה ובין ממצות סיפור יציאת מצ' י"ל שיש כח ביד חז"ל להגדיר ולהוסיף על מצות מן התורה, ולעשות שתקנתן מע' כבת במצוה מדאורייתא. והראשונים שסוברים שאין אמירת דברים אלו מעכבת סוברים שהוא רק דין דרבנן, ואין כח ביד מצוה מדרבנן לעכב במצוה מן התורה.

דברני הגדה

נכתב ע"י חברי הכולל

מה נשתנה - עבודת היא חלק מהגאולה ■ כבר שאלו המפרשים מה המקום לחוג על גאולתנו ממצרים ונהיותנו בני חורין מפרעה בזמן שאנו נמצאים שוב בגלות ואכתי עבדי אחרור אנן? ונראה לבאר בזה בהקדם ביאור שאילת הבן במה נשתנה שהוא רואה סתירה במה שאנו עושים, שאנו אוכלין מצה שהוא זכר לחירות כמ"ש שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, והוא ג"כ זכר לעבדות כמ"ש לחם עוני, ואוכלין פרוסה שהוא לחמא עניא דאכלו אבתנא, וכן מרור שאנו אוכלין זכר לעבדות, אבל הסיבה הוא זכר לחירות. ובהשני טיבולין ג"כ אינא סתירה, דבחדא מטבילין כרפס בחמוץ או מי מלח שהירק טוב והטיבול מר, ובהשני מרור בחרוסת, שהירק מר והטיבול מתוק. ושואל הבן על מה אנו חוגגין - על העבדות או על החירות? והתשובה לו הוא שאנו חוגגין על שניהם, על העבדים היינו לפרעה במצרים, ועל שהוציאנו השם אלוקינו משם, שבאמת כל מה שהשם עושה לטוב הוא אלא שלמראית עינינו החלשים נראה כרע. וכן מצינו כשמשא הלך לפרעה בפעם הראשון דאמר פרעה תכבד העבודה על האנשים והוא גופא מיהר הישועה דע"י הקב"ה חישב את הקצו ונחשב כד' מאות שנה (ע"י אמת ליעקב) וממילא אנו שמחים על כל מה שעשה השם לנו, בין על העבדות ובין על החירות. וכן יהי' בגאולה העתידה כדכתיב ואמרת ביום ההוא, אודך השם כי אפנת בי, וה"ה בכל גאולה, דבזמן הגאולה מבינים איך הכל היה לטובתנו. ובוה מובן שפיר שאע"פ שאנו נכשיו בגלות ועבדי אחרשוורוש אנן, מ"מ שמחים אנן בידיעתנו זאת שגם זה הוא חלק מהגאולה ומה שמביאה קרובה יותר.

(הרב יהונתן צבי גרניק)

ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותנו ממצרים אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים ■ הרבה תמהו בזה, דמה ההכרח שגם אנו אחרים שלשת אלפי שנים היינו משועבדים שם, הלא הרבה ממלכות גדולות נפלו במשך השנים כגון רומי ויוון, והעבדות ג"כ היא דבר שכבר עבר ובטל ממנהגו של עולם, וא"כ אין הכרח כלל שהמצרים היו נשארם במלכותם, וגם שאנו היינו משועבדים שם עד עולם, וצ"ב.

ותשובה לזה שמעתי מדודי הגר"י פינקל שליט"א שבאמת כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל ישראל כמשי"א יבאשית - בשביל ישראל שנקרא ראשית, ונודע שכל התפוחות ממלכות העולם וסדריו, אינם חליה מפני שכך הוא 'טבע' סדרו של עולם, דהלא אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל (לבמות ס"ג:), ועל מלחמותיהן נמי יעידו האומות 'הרבה כרכים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו - וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל' (ע"ז ב:). וכ"ה בכל דבר גדולה וקטנה שמתרחשת בעולם, היא אך ורק למטרה אחת ויחידה - לתכליתן של ישראל. ומעתה אם אמנם לא הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים, והיו ישראל ח"ו נשתקעים שם, היה ממילא 'נעצר' כל הסיבה המסובבת שכל המהלך ימי עולם, העולם היה נשאר על מצבו באופן תמידי כמו אז, וגם העבדות היתה נשארת עבדות עולם. ולכן הדברים הם נכונים כפשוטם וכמשמעם, דאילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו היינו באמת עבדים משועבדים במצרים.

(הרב חיים שבתי אובנד)

מלחמה ונוסף גם הוא על שאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ. וצ"ע דהיכן מבואר בהך קרא שהמצרים עשו דברים רעים לכלל ישראל רק חזינן שהם לקחו עצה לעשות רע? וביאר החי אדם דהא דקאמר וירעו אין הכונה שהמצרים עשו דברים רעים לכלל ישראל אלא שהמצרים עשו כלל ישראל לרעים, והיינו שהחזיקו בני ישראל לאנשים רעים ובגלל זה לקחו עצה כדי למעט. והיינו דאינו נכון למי שקיבל טובה מאחר למרוד בו, והמצרים חשדו ישראל בזה דכי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו, ורק אדם רע עושה דבר כזה והיינו וירעו, שהמצרים החזיקו כלל ישראל לאנשים רעים, עכ"ל. ואפשר להוסיף דפסוק זה ד"וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלנו עבודה קשה" בא להגיד הרעות שעשה לנו המצרים, והיינו דגם מה דכתיב וירעו אותנו אין זה מפני שבאמת חשבו כן אלא זה היתה כל כונתם להחזיק כלל ישראל כאנשים רעים כדי להצדיק מה שהם רצו ליקח בני ישראל לעבדים ולמרר את חייהם.

(הרב בנימין חיות)

מצות סיפור יציאת מצרים ■ ידוע מה שבי הגר"ח זצ"ל (הובא בחי' הגר"ח על הש"ס) החילוק בין מצות סיפור יציאת מצרים דליל פסח ומצות זכירת יציאת מצרים שכל ימות השנה, דיש ביניהם ג"כ נפ"מ: א'. דבליל פסח צריך לומר לאחריים דרך שאלה ותשובה. ב'. בליל פסח צריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח. ג'. מה שאמר רבן גמליאל כל מי שלא אמר ג' דברים הללו בפסח וכו'. ועי"ש שדייק כ"ו בדברי הרמב"ם (הלי חו"מ פ"ז). ומסיק בסו"ד דכיון שמצות צריכות כוונה צריך לכוון לצאת המצוה בג' דברים אלו.

ולכא"ו משמע מזה דלהתחיל בגנות ולסיים בשבח וגם לומר דרך שאלה ותשובה הוא מצעם קיום המצוה של סיפור יציאת מצרים. וצ"ע דבשלמא דינו של רבן גמליאל לומר טעמי המצות כבר כתבו בראשונים מקור לזה מה"ת. אבל מלן שלהתחיל בגנות ודרך שאלה ותשובה הוא מעיקר קיום המצוה. וצריך ביאור מרו יסוד המצוה של סיפור יציאת מצרים שג' דברים הללו הם מעיקר קיומו.

ונראה פשוט, דדין לומר דרך שאלה ותשובה אי בגמי שאפ"י אם הוא לבדו שואל לעצמו. ובי' הדבר הוא דע"י שאלה ותשובה מגיעים לידי יותר הבנה. והיינו, שאין להזכיר הענין בלבד ש' הוציאנו ממצרים. אבל כלום. ומוי יש לו שאלה ומבין אותו היה לו הרבה יותר הבנה בתשובה ממי ששמע רק את התשובה. השאלה מאמת התשובה. ועל פי דרך זה יש לבאר ג"כ הענין להתחיל בגנות, דאם מכיר היטב הגנות שהיה בתחילה קודם יציאת מצרים, וכן שהרבה יותר הכרה במה שנשתנה למצב של שבח. הגנות מאמת ומחזק הענין של השבח.

וזהו ביאור החילוק בין שני המצות, דבכל השנה צריך להזכיר הענין בלבד ש' הוציאנו ממצרים. אבל פעם אחת בשנה צוה לנו התורה 'מצות סיפור', והוא להבין את הענין ביותר עומק והבנה, ולהבין גודל ההסבה שהיה לנו בזה, כדי לקבוע בנשיתנו ההכרה שעבדו אנו וגם להודות ולהלל מעומק לבנו. וכדי להגיע לזה אמרו חז"ל שצריך לעשות דוקא ע"י שאלה ותשובה, סיפור שמתחיל מהגנות, והסברת טעמי המצות של פסח מצה ומרור. ולפ"י מובן שכל ענינים אלו הם עצם המצוה של סיפור וצריך לכוון בכולם לצאת ידי המצוה.

(הרב אברהם ליב חיים ירקוני)

בענין ד' כוסות ■ א' מיסודות של ליל הסדר ושעליו נקבע סדר עבודת הלילה, הוא מצות ד' כוסות, ועד כדי כך שחז"ל חיבו ליקח מן התמחוי, ומבו' ברמב"ם שיסודו (ביחד עם מצות הסבה) הוא מצד החיוב להראות א"ע כאילו יצא ממצרים ולכן צריך לעשות מעשה חירות. וידוע מרש"י ורשב"ם (ר"פ ערבי פסחים) שהם כנגד ארבעה לשוני גאולה ומקורו ממדרש (ב"ר פ"ח, ה') והלשון שם "כנגד ד' גאולות" וכן הוא בירו' ר"פ ערבי פסחים. וע"ע במדרש (שמו"ר ו', ד') ד' גאולות יש כאן והוצאתי וכו' כנגד ד' גזירות שגזר עליהן פרעה וכנגדו תקנו חכמים ד' כוסות בליל הפסח לקיים מה שגא' כוס ישועות אשא, ובשם ד' אקרא. ובמתנת כהונה שם ב"י שה' גזירות הן עבודת פרך, השלכת זכרים ליאור, שחיטת הילדים לרחוץ פרעה בדמם, ותבן לא ינתן לכם. והיינו שהיו ד' צרות משונות בתוך שעבוד מצרים ועל כאו"א ה' גאולה וחשיבי ארבע גאולות, וכנגד כאו"א תקנו כוס א', ומצא שא"י רק ד' לשונות אלא ארבע גאולות משם. וע"ע בניצ"ב בהעמק דבר פ' וארא (ו', ו') ובהעמק שאילה (שאליתא ע"ז סק"ד) שכי' שהיו ד' שלבים בגאולת מצרים שא"א למי שהוא עבד כנעני ליהפך כמו רגע להיות ראוי לעמוד בהר סיני ולקבל התורה (שהוא גמר ותכלית יציאת מצרים) ולכן נחלקה לד' שלבים, תחי' והוצאתי וכו' מתחת סבלות מצרים דהיינו במכת ערוב (ו' חדשים קודם שיצאו ממצרים) שאז פסק השעבוד בפועל והעבודת פרך בחומר ולבנים, ואח"כ והצאתי דהיינו במכת ברד שאז עלה מעלת ישראל בעיני מצרים והתחילו להחשיבם ולהוקירם, ואח"כ וגאלתי שזהו במכת בכורות שנעשו בני חורין וברשות עצמם ולא תחת ממשלת מצרים, ושוב ולקחתי אתכם לי לעם שנתעלו במדרגה עד שכרת הקב"ה ברית עמהם וליקחם לעם. ועפ"י ב' הנצי"ב תקנת ארבע כוסות שאין מאכל ומשתה שמשתה דעתו ותואר פניו של אדם כמו יין. וכל כוס וכוס ששתה מוסיף בשמחתו ומראה פניו וכמו שהגאולה ה' ד' שלבים וכ"ל, כנגד כל שלב שותה כוס ושוב ניתוסף שמחתו וצהלת פניו, ולכן תקנו ד' כוסות ולא ד' לחמים, ומישוב ק' המרדכי. וכן יהי' 'לת"ל שתהי' הגאולה ב' מדרגות במעלה ושמחת הנפש.

וע' מהרש"א ברכות נד: שהוסיף שיש ענין בד' כוסות של הודאה והוא ע"פ הגמי' ברכות שם דארבעה צריכין להודות: יורדי הים, הולכי מדברות, חולה ונתרפא, חבוש בבית האסורים ויצא, וכל אלו נכללו בישראל במצרים: יורדי הים בקריעת ים סוף, הולכי מדברות שהיו מעונים במדבר עד שנפלו להם המן והשלי, חולה ונתרפא שנעשו חולים במצרים מעבודת פרך ונתרפאו במותן תורה, וחבוש בבית האסורים שיצאו משעבוד מצרים, ולכן תקנו ד' כוסות להודות שגאולו מאלו הדי' צרות. וכע"ז א"י בגר"א בפירושו להגדה, הא לחמא עניא, וע"ע בס' המתכס ריש ערבי פסחים שמפורש שענין ד' כוסות הוא שבח והודאה למקום על ארבע הגאולות שמרומנו בד' לשונות, וע"ש שמפרש באורך ע"פ דרכו של הנצי"ב. וע' רד"ק תהלים קט"ז פסוק י"ג אקרא דכוס ישועות אשא וכו' וז"ל כשאעשה משתה ושמחה ארים כוס היין ואודנו עליו בפני רבים ואזכור ישועות שהושעני, אותו הכוס יקרא כוס ישועות ע"כ.

(ראש החבורה הרב יהושע משה גולדשטיין)

וירעו אותנו המצרים ■ וירעו אותנו המצרים כמה שנאמר הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה

The Pesach Hotel Miracle

Rabbi Chaim Tzvi Weg

Rabbi Elimelech Biderman *shlita* told a story that was told to him directly by the man it happened to. Last year, this man decided to open a Pesach program and leased a 50 suite, five story hotel in Prague along the Vltava River for Pesach. He borrowed money to pay the hotel which he planned to repay as he rented out the rooms of the hotel. As the hotel was getting booked up, a major problem was discovered: the person who leased him the hotel was a crook! He was not the owner, rather an imposter, and he took off with the money and there was no way of getting it back. The man called all the people who rented rooms and paid already, apologizing to them that he was scammed and there was no hotel and no trip. Naturally, they all demanded their money back. He explained that he used it all to pay the hotel and was left without any of it. He assured them that he would pay them back as soon as he could. The renters, thinking that he had kept the money for himself, were furious, calling him a thief, and they threatened to publicly humiliate him and ruin his name. The word eventually got out, and the humiliation was unbearable.

A friend of this man wanted to help him, and he arranged for him and his wife to go to South Africa for Pesach. No one would know him there, and he would be able to celebrate Pesach with peace and quiet.

At that hotel, they met another Jewish couple from Israel, and they both wondered why each of them had traveled so far for Yom Tov. On Chol Hamoed, the two men were talking to each other, and they discussed what brought each of them there. The man from Israel said that he had been married for nine years and they had not yet been *zoche* to have children. Every Yom Tov is a painful reminder of their situation. Pesach in particular is a time of heightened difficulty and humiliation for them, so this year they decided to spend Yom Tov in a place where no one would know them.

The first man then shared his troubles and revealed that he came there to escape the humiliation that he had been suffering. He added the following words, "Due to my shame, I understand that I have a power to give a beracha; I give you my heartfelt wishes and blessings that you merit to have a child this year." In response, the other man said, "I'm wealthy; if your blessing comes true, I will clear your debts."

Ten months later, this couple had a baby, and true to his word, he provided the necessary funds to clear the man's debt.

Both of these individuals needed major salvations, and Hashem brought them together on the other side of the world to make it happen. The *yeshuos* of Hashem are truly amazing! (Heard from Rabbi Dovid Ashear)

May we all be *zoche* through this auspicious time of the Yom Tov of Pesach to see *yeshuos u'refuos* for ourselves and for all of Klal Yisrael! Chag Kasher V'sameach!

פניני המועד

(continued from front page)

2) והצלתי, and I will save you. This is the exodus from the land of Mitzrayim and its detrimental spiritual influence.

3) וגאלתי, and I will redeem you. This refers to the destruction of the Egyptian people in the Yam Suf, and

4) ולקחתי, and I will take you to me as a nation. This refers to Matan Torah.

Rav Chaim Friedlander *zt"l* learns from a *Sforno* that each step of Geulah needed another level of Emunah. Before the onset of the Makkos (והוצאתי), the *pasuk* says: "ויאמן העם – and the nation believed." Before they left Mitzraim (והצלתי), they took sheep, the idol of Egypt, and tied them to their beds, subsequently slaughtering them. In order to merit Krias Yam Suf (וגאלתי), they needed to walk into the sea, trusting Hashem with their lives. Then they grew once more in Emunah, as it says, "ויאמינו בה – and they believed in Hashem and in His servant Moshe," meriting Matan Torah (ולקחתי).

There is another, final, stage of Geulah: "והבאתי – and I will bring you into Eretz Yisroel. Before mentioning this step, the *pasuk* says, "אלקיכם – וידעתם כי אני ה' אלקיכם" – and you should know that I am Hashem your G-d who took you out of the oppression of Mitzrayim." Rav Friedlander explains that this was an exalted level of Emunah which was necessary in order to merit entering Eretz Yisroel. Klal Yisroel did not reach that level at that time and therefore did not merit entering into Eretz Yisroel.

Chazal tell us, "בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל" – in Nissan they were redeemed and in Nissan they are destined to be redeemed." By fulfilling the mitzvot of Pesach every year, we relive, to the best of our abilities, going out of Mitzrayim. In this way, we grow in Emunah. The merit of growing in Emunah is the key to unlocking the doors of Geulah. It is no coincidence that in the time of year that is auspicious for Geulah, Hashem entrusted us with those keys. May this be this year.

A Chesed for a Friend

There are people in the world who feel that no one cares about them. They think that very few people even know they exist. This is a terrible feeling. If we could find such a person and bring him out of his misery, showing that we believe in him and we care about him, that would be a tremendous chesed. If we could get other people involved and really build that person up to be someone well known and well liked, it would be like reviving a dead person. It would definitely be a fulfillment of *וזהבת לרעהו כמוך*.

Rashi (*Shabbos* 31a) writes that "רעהו – your friend", includes Hashem, as the *pasuk* says, "רעהו רעה אביך אל תעזב" – your friend and the friend of your father you shall not forsake." Hashem considers it a chesed when we believe in Him. Just like a person would hate to have people believe he doesn't exist, Hashem acts as if it matters to Him that people believe in His existence. The *pasuk* says, "זכרתי לך חסד" – I remember for you the chesed of your youth when you followed Me into a barren desert." The chesed is the fact that we believed and trusted in Hashem. In the merit of that chesed, Hashem promises us the Geulah.

We say every day in Shemoneh Esrei, "ויוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני" – and He remembers the chesed of the Avos and He brings a redeemer to their descendants." The *Avudraham*, in explaining these words, quotes the aforementioned *pasuk*. This seems to imply that this is referring to the chesed of Emunah!

As we strive to strengthen our Emunah, let us realize that we have strong roots on which we can grow. Let us internalize that Hashem wants this "favor" from us. Let us fulfill the *pasuk*, "רעהו רעה אביך אל תעזב", never forsaking the Creator and Orchestrator of the world Who deemed fit to call Himself our "Friend." By taking hold of the ways of our Avos and growing in Emunah, may we indeed see the day of *ויוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני*, with the *Geula Shleima b'mheira b'yameinu*.